

BILTEN RG35

Bilten Radne grupe NKEU za Poglavlje 35
Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji

NACIONALNI KONVENT

Nacionalni konvent o Evropskoj uniji predstavlja stalno telo u okviru kojeg se vodi tematski strukturirana debata predstavnika državne administracije, političkih partija, nevladinih organizacija, stručnjaka, privrede, sindikata i profesionalnih organizacija, o pristupanju Srbije Evropskoj uniji.

RADNA GRUPA 35

Cilj Radne grupe NKEU za pregovaračko poglavlje 35: Ostala pitanja - Kosovo jeste da pomogne proces normalizacije odnosa i unapredi život građana Srbije i Kosova kroz zastupanje predloga praktičnih politika, konkretnih rešenja za implementaciju Briselskog sporazuma i kroz promociju vrednosti Evropske unije.

Radna grupa je otvorena za sve organizacije civilnog društva, profesionalna i akademska udruženja i pojedince-eksperte koji se bave ovom temom.

BRISELSKI DIJALOG I JAVNO MNJENJE

Isidora Stakić, istraživačica

e-mail: isidora.stakic@bezbednost.org

Zastoj u Briselskom dijalogu uveliko je postao novi *status quo*. Iako smo tokom prethodnih godina često bili u prilici da od visokih političkih zvaničnika slušamo o velikim uspesima i značajnom napretku u dijalogu, javno mnjenje je manje optimistično, što neizbežno nameće pitanje ko je ustvari dobitnik Briselskog dijaloga?

Po pitanju ko ima više koristi od Briselskog dijaloga i na čijoj je strani EU, percepcije Srba i Albanaca se drastično razlikuju. Tako, na primer, sedam od deset Srba sa severa Kosova smatraju da je EU, kao posrednik u pregovorima, na strani Prištine, dok je broj onih koji misle da je EU na strani Beograda u nivou statističke greške (1,7%).¹ Ipak, treba pomenuti i to da više od četvrtine građana iz četiri opštine na severu Kosova veruju da je EU u okviru Briselskog dijaloga neutralan posrednik.² Nalazi istraživanja javnog mnjenja koje je sprovedeno u Srbiji 2017. godine ukazuju na to da i građani Srbije misle da Kosovo odnosno kosovski Albanci imaju privilegovanu poziciju u dijalogu. Naime, mnogo je veći broj ispitanika koji smatraju da pregovori najviše idu u korist Kosovu odnosno kosovskim Albancima (21%), nego onih koji misle da najviše koristi ima Srbija odnosno kosovski Srbi (5%).³ Zanimljivo je to što je u Srbiji ipak duplo više ispitanika

koji smatraju da od dijaloga imaju koristi i Kosovo i Srbija, nego onih koji misle da dijalog ne koristi ni jednoj ni drugoj strani (27% prema 13%).⁴ Međutim, treba imati u vidu da je broj građana koji smatraju da je dijalog od koristi i za Srbiju i za Kosovo opao u odnosu na 2013. godinu kada je čak 39% ispitanika imalo ovakav stav.⁵ Opravdano je pretpostaviti da je od 2017. njihov broj nastavio da se smanjuje, s obzirom na zastoj u dijalogu i odsustvo bilo kakvog napretka.

Kosovski Albanci imaju sasvim suprotne percepcije. Četiri od deset ispitanika u okviru istraživanja koje je rađeno 2018. godine na celoj teritoriji Kosova su uvereni da Srbija dobija više od dijaloga, dok samo 13% smatraju da više dobija Kosovo.⁶ Za razliku od Srbije – mnogo je više onih koji misle da od dijaloga nema koristi nijedna strana, nego onih koji smatraju da dijalog koristi i Kosovu i Srbiji (25% prema 8%).⁷ Ovakvi nalazi ne iznenađuju, a posledica su nekoliko faktora: uprkos brojnim obećanjima, Kosovo i dalje nije dobilo viznu liberalizaciju za Šengen zonu; dok je evropska budućnost Kosova neizvesna, Srbija napreduje u pregovorima o pridruživanju EU; i, konačno, celokupna spoljna politika Kosova determinisana je Briselskim dijalogom. S druge strane, osećaj nepravde kod građana Srbije i severa Kosova izazvan je odsustvom opipljivog napretka u životnom standardu

1 Jović, N., Waugh, C. & Marinković, M. (2018) Stavovi građana na severu Kosova. Severna Mitrovica: NVO Aktiv, str. 42. Dostupno na: <http://www.ngoaktiv.org/uploads/files/Trend%20Analysis%202018%20Serbian.pdf>

2 Isto.

3 BCBP (2017) Stavovi građana o bezbednosti Srbije i dijalogu sa Prištinom. Beograd: BCBP, str. 30. Dostupno na: http://bezbednost.org/upload/document/stavovi_gradjana_o_bezbednosti_srbije_i_dijalogu_s.pdf

4 Isto.

5 Isto.

6 Emini, D. (2018) De-constructing public perceptions: Kosovo's foreign policy and dialogue with Serbia. Pristina: KCSS, str. 28. Dostupno na: http://www.qkss.org/repository/docs/barometri2018-eng-final-1_31492.pdf

7 Isto.

i bezbednosnoj situaciji, kao i percipiranim nacionalnim poniženjem zbog 'gubitka' Kosova koje nameće dominantni etno-nacionalistički diskurs.

Razlike u stavovima delimično se mogu pripisati do sada već mnogo puta kritikovanom kisindžerovskom konceptu 'konstruktivne dvosmislenosti,' koji podrazumeva ostavljanje prostora za široka tumačenja tekstova sporazuma. 'Konstruktivna dvosmislenost' ne samo da je postala jedna od glavnih prepreka sprovođenju sporazuma, nego je i otvorila dodatne mogućnosti za manipulaciju javnog mnjenja od strane političara na obe strane. Građani i Srbije i Kosova do sada su mnogo puta imali priliku da slušaju o diplomatskim 'pobedama,' kako predstavnici oba pregovaračka tima često nazivaju ishode pojedinih rundi dijaloga. Međutim, trijumfalistički narativi isprepletani su sa narativima o neprestanoj ugroženosti sopstvene etničke grupe, kao i o nepravdama nanetim našoj državi. Kada je reč o percepcijama samog dijaloga, čini se da narativi viktimizacije imaju dominantan uticaj na javno mnjenje.

Međutim, po nekim drugim pitanjima, pre svega onim koja se tiču bezbednosti i materijalne egzistencije, percepcije Srba i Albanaca se ne razlikuju značajno. Istraživanje javnog mnjenja sprovedeno 2018. godine na celoj teritoriji Kosova pokazuje da građani kao najveće pretnje vide korupciju, nezaposlenost i organizovani kriminal, ali i Srbiju, kao spoljašnju pretnju.⁸ Slično, i Srbi sa severa Kosova ističu kao najveći problem lošu ekonomsku situaciju, dok su na drugom i trećem mestu kriminal i bezbednosna situacija.⁹ 43% stanovnika četiri opštine na severu Kosova sa srpskom većinom izrazilo je stav da se njihova ekonomska situacija pogoršala (a 49% da je ostala ista), što je drastičan porast nezadovoljnih u odnosu na 2016. godinu kada je 28% ispitanika govorilo o pogoršanju.¹⁰ Jedna petina ispitanika (21%) kaže da im je bezbednost bila ugrožena u poslednjih 6 meseci, a skoro polovina (48%) smatra da se bezbednosna situacija pogoršala u poslednjih godinu dana.¹¹ I građani Srbije najviše strahuju upravo od korupcije, nezaposlenosti, niskog standarda i kriminala, dok samo 3% ispitanika smatra da je stanje na Kosovu 'najveća unutrašnja pretnja,' i samo 3% da je projekat Velike Albanije najveća spoljašnja pretnja.¹² Važno je pomenuti i to da među građanima Srbije broj onih koji percipiraju Kosovo kao najveći problem raste u vreme medijskog podizanja etno-nacionalističkih tenzija, a da u isto vreme zainteresovanost građana za korupciju opada.¹³ Ipak, tek svaki deseti ispitanik

u Srbiji smatra da je opravdano ratovati za Kosovo,¹⁴ a tek 15% je spremno na materijalna odricanja zarad 'borbe za Kosovo.'¹⁵

Dakle, politički, ekonomski i bezbednosni problemi su nešto što je zajedničko ogromnoj većini građana kako Srbije tako i Kosova, i u tom smislu antagonizam između Srba i Albanaca ne postoji. Čak i kada govore o Srbiji kao pretnji, kosovski Albanci govore o državi Srbiji kao političkom entitetu, a ne o Srbima kao etničkoj grupi. Međutim, etnička distanca između Srba i Albanaca i dalje je velika. Na primer, samo trećina Srba sa severa Kosova bi prihvatili da im šef na poslu bude Albanac, a samo 4% bi moglo da bude u braku sa Albancem/Albancem.¹⁶ Etničku distancu proizvodi dominantni diskurs koji probleme političke dominacije i ekonomske eksploatacije izmešta u polje identiteta, što za posledicu ima depolitizaciju konflikata. Diskurzivna redukcija političko-ekonomskih pitanja na njihovu identitetsku (etničku) dimenziju je bila prisutna čak i u SFRJ, pre svega u medijskom izveštavanju o protestima na Kosovu 1968, 1981. i 1988. godine.¹⁷ Definisanje problema društvenih nejednakosti jezikom etničkih podela tada je išlo na ruku 'nomenklaturi,' baš kao što i danas ide na ruku vladajućoj klasi. Opravdano je zaključiti da je etnička netrpeljivost između Albanaca i Srba – koja postoji i ne može se osporiti – ustvari posledica ne samo nerešenih, nego i nikada adekvatno priznatih političkih i ekonomskih tenzija.

Dekonstrukcija antagonizma Srbi vs. Albanci nužno razotkriva jedan drugi antagonizam – između građana (Srbije i Kosova), s jedne strane, i vladajućih elita (Srbije i Kosova), s druge. Zajednički interes albanske i srpske vladajuće elite je da 'dijalog,' ovakav kakav je sada, traje što duže. Neko naredno istraživanje javnog mnjenja bi trebalo da među ponuđene odgovore na pitanje 'ko ima najviše koristi od dijaloga?' uvrsti odgovor 'političke elite.' S druge strane, zajednički interes građana, Srba i Albanaca, je politizacija problema u odnosima Srbija – Kosovo i uspostavljanje dijaloga na novim osnovama koje će fokus preusmeriti sa dobrobiti elite na dobrobit građana.

8 Marku, D. (2018) Kosovo Security Barometer. Pristina: KCSS, str. 23. Dostupno na: http://www.qkss.org/repository/docs/barometri2018-eng2_477654.pdf

9 Fusnota 1, str. 13.

10 Isto, str. 17-18.

11 Isto, str. 35.

12 Fusnota 3, str. 7 ; 14. Videti i : Fondacija za otvoreno društvo (2017)

Istraživanje stavova građana o rešavanju statusa Kosova: Javno mnjenje Srbije.

Beograd: FOD Srbija, str. 5. Dostupno na: <http://www.fosserbia.org/assets/uploads/stavovi/stavovi-gradjana-o-resavanju-statusa-kosova.pdf>

13 CRTA (2018) Javno mnjenje o učešću građana u demokratskim procesima Srbije. Beograd: CRTA.

14 Fusnota 3, str. 23.

15 Fusnota 11, str. 18.

16 Fusnota 1, str. 45.

17 Ivković, M., Petrović Trifunović, T. & Prodanović, S. (2015) 'Srpsko-albanski odnosi u socijalističkoj Jugoslaviji: protesti na Kosovu i teret sistemske legitimizacije,' u Pavlović, A. et al (ur.) Figura neprijatelja: preosmišljanje srpsko-albanskih odnosa. Beograd: IFDT & KPZ Beton, str. 153-173. <http://www.elektrobeton.net/wp-content/uploads/2015/12/Figura-neprijateljLOW-nov.pdf>

Beogradski centar za bezbednosnu politiku (BCBP) je nezavisni istraživački centar osnovan 1997. godine koji radi na unapređenju bezbednosti građana i društva kroz zagovaranje poštovanja demokratskih principa u upravljanju sektorom bezbednosti i ljudskih prava. U okviru svog programa bezbednosne politike i prevencije konflikata, BCBP nastoji da doprinese normalizaciji odnosa između Beograda i Prištine kroz istraživanja i javno zagovaranje. BCBP je među prvim organizacijama građanskog društva koji je, kroz **stvaranje zajednice** civilnih bezbednosnih aktera sa Kosova i iz Srbije, doprineo smanjenju bezbednosne dileme između dva društva i uključenju šire javnosti u dijalog o ključnim bezbednosnim problemima. Istraživanja koja su se bavila bezbednosnim aspektima postignutih sporazuma, pre svega Briselskog sporazuma i **integracije policije i jedinica civilne zaštite**, doprinela su većoj transparentnosti pregovora i boljem razumevanju efekata procesa normalizacije. Istraživanja javnog mnjenja o **stavovima građana** o Briselskom dijalogu i pretnjama u regionu Zapadnog Balkana, koje BCBP sprovodi redovno godinama unazad, pomogla su boljem razumevanju međusobnih percepcija Srba i Albanaca i predstavljaju dragocen izvor podataka za donosiocje odluka. Javnim **zagovaranjem** uspostavljanja direktne i efikasne saradnje organa za sprovođenja zakona Srbije i Kosova, bez obzira na statusna pitanja, BCBP je nastojao da doprinese unapređenju bezbednosti građana u oba društva kroz efikasniju borbu protiv organizovanog kriminala. U predstojećem periodu, kroz rad u okviru **konzorcijuma** osam organizacija građanskog društva iz Srbije i sa Kosova, BCBP će nastojati da doprinese sveobuhvatnoj normalizaciji odnosa kroz uključivanje velikog broja aktera u širi društveni dijalog sa ciljem očuvanja mira i postizanja održivih rešenja za preostala nerešena pitanja.

Više informacija o Beogradskom centru za bezbednosnu politiku dostupno je na internet stranici <http://www.bezbednost.org>

Početak projekta “Podrška promociji dijaloga Beograda i Prištine pod okriljem EU”

Konzorcijum za zagovaranje i javne politike Kosovo-Srbija pokrenula je projekat “Podrška promociji Dijaloga Beograda i Prištine pod okriljem Evropske unije” koji finansira Evropska unija i Ministarstvo inostranih poslova Norveške. Glavni cilj projekta jeste da promovise i informise o prednostima i rezultatima tehničkog dijaloga o normalizaciji odnosa između Beograda i Prištine pod okriljem Evropske unije, fokusirajući se na brojne komunikacione i informativne aktivnosti, saradnju od jedne do druge, istraživanje i lokalni angažman.

Konzorcijum je sastavljen od osam organizacija civilnog društva: Grupa za istraživanje politika Balkana (BPRG), Demokratska za razvoj (D4D), Kosovski centar za studije bezbednosti (KCSS), NVO AKTIV, Beogradski fond za političku izuzetnost (BFPE), Evropski pokret u Srbiji (EMinS), Beogradski centar za bezbednosnu politiku (BCBP), Komitet pravnika za ljudska prava (YUCOM). Partneri konzorcijuma su takođe članovi Foruma civilnog društva proizašlog iz Berlinskog procesa, koji se zalaže za brza i održiva rešenja za bilateralne sporove. Više informacija o projektu dostupno je [ovde](#).

Intervju Dragiša Mijačić: Stari izazovi u Novoj godini

Uoči novogodišnjih praznika koordinator RG NKEU za Poglavlje 35, Dragiša Mijačić, dao je intervju za Radio Slobodna Evropa u kojem je govorio o glavnim izazovima Srbije u 2019. godini. Mijačić smatra da ključni element daljih evrointegracija predstavlja situacija u vezi sa Kosovom što je alfa i omega evropskog puta Srbije. Mijačić u svom intervjuu podvlači da je uveren da su se razgovori vodili i još uvek se vode neformalno – što argumentuje nedavnim pismom koje je američki predsednik Donald Tramp poslao glavnim pregovaračima u procesu Hašimu Tačiju i Aleksandru Vučiću, u kome ih je pozvao u Belu kuću da proslave postizanje konačnog dogovora. Ceo intervju možete pročitati [ovde](#).

Intervju Suzana Grubješić: Zabluda je da ćemo ući u EU samo ako rešimo problem Kosova

Generalna sekretarka Evropskog pokreta u Srbiji, Suzana Grubješić, je u intervjuu za NI istakla da je zabluda da će Srbija ući u EU čim reši problem Kosova, kao što je zabluda i da će ući u EU ako ispuni sve ostale uslove, a ne reši problem Kosova. Dijalog sa Prištinom je važan, ali važne su i unutrašnje reforme, evropeizacija, i ti procesi moraju i mogu da teku paralelno.

Srbija je u 2018. godini otvorila samo četiri poglavlja u pregovorima o članstvu u EU, tako da trenutno ima 16 otvorenih poglavlja od ukupno 35. Suzana je izjavila da je taj tempo očekivan, ali da nije zadovoljavajuć, i ističe da bi Srbija ove godine npr. trebalo da otvori čak 16 poglavlja samo da bi stigla Crnu Goru. Srbija je i prošle godine imala spremne pregovaračke pozicije za sedam poglavlja, a otvorila je samo četiri. Poslata je jasna poruka, nema napretka u pregovorima sa Prištinom, nema napretka u vladavini prava, a to su ta dva ključna i uslovljavajuća poglavlja. Ceo intervju možete naći [ovde](#).

European Western Balkans: „Odgovornost za ubrzavanje pristupanja Srbije nije na Briselu, već na Beogradu“

Ne treba očekivati značajan napredak na evropskom putu Srbije u 2019. godini, kako zbog nedostatka unutrašnjih reformi, tako i zbog zaokupljenosti EU drugim temama, zaključak je emisije „Pravi ugo“ Radio-televizije Vojvodine, u kojoj su govorili Vladimir Međak, potpredsednik Evropskog pokreta u Srbiji i Nikola Burazer, programski direktor Centra savremene politike i izvršni urednik portala European Western Balkans. Kada je reč i preprekama na putu ka članstvu, Burazer je ocenio da se one nalaze i u Briselu i u Beogradu, ali da je odgovornost za ubrzanje procesa na Srbiji. Briselski dijalog nije mrtav, ali je već postignut niz sporazuma koji nisu implementirani, što znači da nema više toliko prostora da se sedi i dogovora u Briselu, već se treba raditi na implementaciji, a to umnogome zavisi od situacije kod kuće, objasnio je Burazer. Prema Međakovom mišljenju, ako ne dođe do normalizacije odnosa u 2019. godini, pregovori će se nastaviti sporim tempom, možda čak i nalik periodu između januara 2014. i decembra 2015, kada nije otvoreno nijedno poglavlje. Zaključke iz intervjuja možete naći [ovde](#).

U Biltenu Radne grupe NKEU za Poglavlje 35 se iznose stavovi o pregovorima između Beograda i Prištine, prednostima i posledicama ponuđenih rešenja na stanje demokratije i društva u Srbiji, položaj i zaštitu etničkih zajednica na Kosovu, regionalnu stabilnost i pomirenje, Evropske integracije Srbije i druge važne teme od interesa za razvoj našeg društva. U biltenu se objavljuju tekstovi i stavovi članica Radne grupe, ali se daje mogućnost i drugim društvenim i političkim akterima da iznesu svoje stavove po pitanjima od značaja za Poglavlje 35. Bilten izlazi više puta mesečno, distribuira se putem elektronske pošte, i može da se preuzme sa internet stranice Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji, kao i sa stranice Instituta za teritorijalni ekonomski razvoj (InTER) koji koordinira radom Radne grupe za Poglavlje 35 i uređuje sadržaj biltena.

BILTEN RADNE GRUPE NACIONALNOG KONVENTA O EVROPSKOJ UNIJI ZA POGLAVLJE 35

Broj 5 (januar 2019.)

poglavlje35@regionalnirazvoj.org

www.eukonvent.org

www.regionalnirazvoj.org

Mišljenja i stavovi izraženi u ovom Biltenu predstavljaju stavove autora i ne odražavaju neophodno zvanične stavove Fondacije za otvoreno društvo, Srbije, Evropskog pokreta u Srbiji, ni InTER-a..